

Список використаної літератури:

1. Шаповал В. М. Конституція. Юридична енциклопедія : в 6 т. [голова редкол. Ю. С. Шемшученко]. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М. П. Бажана, 1998–2004. Т. 3: К–М. 2001. – 789 с.
2. Словарь русского языка : в 4 т. / [под ред. А.В.Евгеньева. 3-е изд., стереотипное]. М. : Русский язык, 1985–1988. Т. II. 1986. – 736 с.
3. Bastid P. L’idee de constitution. – P., 1985. – P. 19.
4. Георгіца А. З. Конституційне право зарубіжних країн : підручник. Чернівці : Рута, 2001. – 431 с.
5. Голосніченко Д. Теоретичні засади встановлення конституційних повноважень: історичні аспекти та сучасне державотворення. Юридична Україна. 2008. № 5. С. 22–27.
6. Тарановский Ф. В. Учение о естественном праве. Академічна юридична думка / [укладачі: І. Б. Усенко, Т. І. Бондарук ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка]. К. : Ін Юре, 1998. С. 78–93.
7. Відомості Верховної Ради УРСР. 1990. № 45. Ст. 607.
8. Бурчак Ф. Г. Украина. Вводная статья. Конституции государств – участников СНГ. М. : Норма, 2001. – С. 629–656.
9. Самигуллин В. К. Основы российского конституционного права : учеб. Пособие. Уфа : Изд-во Башкирского ун-та, 2000. – 264 с.

Ключові слова: установча влада, конституція, конституційні повноваження, Конституційна асамблея.

Ключевые слова: учредительная власть, конституция, конституционные полномочия, Конституционная ассамблея.

Key words: constituent power, constitution, constitutional powers, Constitutional assembly.

КРУСЯН АНЖЕЛІКА РОМАНІВНА

Київський інститут інтелектуальної власності
та права Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права, Заслужений юрист України

ВПРОВАДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СТАНУ

Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 р. в Україні запроваджено конституційну скаргу як особливий, субсидіарний інструмент захисту прав і свобод людини. Втім, огляд практики Конституційного Суду України (далі Конституційний Суд або Суд) надає підстави констатувати, що інститут конституційної скарги протягом майже трьох років залишається практично статичним і функціонально неефективним. Адже рішень ні Першого, ні Другого сенатів Суду за конституційними скаргами на початок квітня 2019 р. немає. Причинами такої ситуації були

неприйняття протягом тривалого часу нової редакції закону про Конституційний Суд на основі оновлених положень Конституції України та Регламенту Суду, а також невіршені внутрішньо-організаційні питання Суду. Отже, як слушно констатується в аналітичній літературі, «неспроможність ефективно організувати власну внутрішню роботу Конституційним Судом у 2017 році перешкождала ефективній реалізації нового конституційного права на скаргу» [1, с. 9]. Так, 5 жовтня 2017 р. Велика палата Суду постановила Ухвалу «Про продовження строку постановлення колегіями суддів Конституційного Суду України ухвал про відкриття або про відмову у відкритті конституційних проваджень у справах за конституційними поданнями, конституційними скаргами», в якій визначено, що: «оскільки колегії суддів Конституційного Суду України у Конституційному Суді України не утворені, то неможливо у строк, визначений у частині четвертій статті 61 Закону, постановити ухвали про відкриття або про відмову у відкритті конституційних проваджень у окремих справах, розподілених між суддями Конституційного Суду України». У зв'язку з зазначеним Суд ухвалив продовжити строк постановлення колегіями суддів Конституційного Суду ухвал про відкриття або відмову у відкритті конституційних проваджень у справах на строк, необхідний для утворення колегій суддів Конституційного Суду, та на 15 днів з дня їх утворення, зокрема, у 33 справах за конституційними скаргами (які були розподілені між суддями у вересні 2017 р.) [2].

Діяльність Конституційного Суду щодо розгляду конституційних скарг активізується у 2018-2019 р.р., адже у березні 2018 р. Судом були створені сенати та колегії. Зокрема, за 2018 р. колегіями суддів Першого та Другого сенатів було прийнято близько 280 ухвал та станом на 01 квітня 2019 р. – 63 ухвали. Серед цих ухвал майже всі (за незначними винятками) про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою. Аналіз існуючої практики Суду за 2018-2019 рр. [3] надає підстави резюмувати, що найбільш поширеною підставою відмови у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами є неприйнятність конституційної скарги (п. 4 ч. 1 ст. 62 Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі: Закону) [4]) через необґрунтованість її змісту та вимог. Відповідно до ч. 4 ст. 77 Закону Суд відмовляє у відкритті конституційного провадження, визнавши конституційну скаргу неприйнятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги. Отже, важливого значення набуває розкриття змісту законодавчих вербальних конструкцій «очевидна необґрунтованість змісту і вимог конституційної скарги» та «наявне зловживання правом на подання скарги». Адже ці положення можуть носити інтерпретаційний характер на розсуд Суду.

В науковій літературі немає єдиної концепції визначення зловживання правом. Втім, поширеним є розкриття зловживання правом як вольової та усвідомленої діяльності (дій) суб'єкта з недобросовісної реалізації свого суб'єктивного права не за його призначенням, що

заподіює шкоду суспільним інтересам та/ або особистим інтересам третіх осіб чи створює реальну загрозу її заподіяння при формальній правомірності такої діяльності (дій). В Законі України «Про Конституційний Суд України» не визначені дії, які Суд вважатиме зловживанням правом на подання конституційної скарги. Передусім, з метою запобігання зловживанню правом на конституційну скаргу та убезпечення органу конституційної юрисдикції від використання його в якості додаткової судової інстанції, умовою прийнятності конституційної скарги має бути порушення конституційних прав і свобод скаржника в результаті застосування закону, конституційність якого оспорується у конкретній справі. Тому в конституційній скарзі має бути зазначено, окрім іншого, «обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень) із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини, на думку суб'єкта права на конституційну скаргу, зазнало порушення внаслідок застосування закону» (ч. 2 п. 6 ст. 55 Закону). Таким чином підкреслюється, що ця скарга спрямована на захист конституційних прав і свобод людини.

Отже, наявне зловживання правом на подання скарги – це усвідомлена, недобросовісна реалізація відповідним суб'єктом свого права на конституційну скаргу не за її призначенням, що заподіює шкоду суспільним інтересам та/ або особистим інтересам третіх осіб чи створює реальну загрозу її заподіяння при формальній правомірності подання цієї скарги.

Обґрунтованість змісту і вимог конституційної скарги, перш за все, означає: наявність у ній правового обґрунтування неконституційності оскаржуваного нормативно-правового акту; доведення факту порушення через це конкретного конституційного права скаржника; підтвердження вичерпання скаржником усіх передбачених законом внутрішньодержавних способів судового захисту. Звідси, з певними вищезазначеними ухвалами Суду про відмову у відкритті конституційного провадження у справах за конституційними скаргами можна погодитися, адже орган конституційної юстиції не має бути перетвореним на четверту ланку судової системи. Водночас, слід визначити, що складання та подання конституційної скарги – це складний за формою, змістом та процедурою процес. Зокрема, значна кількість конституційних скарг поверталася суб'єктам права на конституційну скаргу як такі, що за формою не відповідали вимогам Закону (**69% – станом на 31 січня 2019 р.) та на підставі «відсутності обґрунтування тверджень щодо неконституційності закону України (його окремих положень)»**). Тому, думається, що у даному випадку слушною є професійна правнича допомога. Так, адвокат у конституційному провадженні (в контексті ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5]) може надавати професійну правничу допомогу клієнту у формі надання правової інформації, консультування, роз'яснень з питань права, складання документів правового характеру та представництва інтересів клієнта. При цьому, особливістю діяльності адвоката є те, що, наприклад, представляючи інтереси клієнта, адвокат має сприяти суддям

Конституційного Суду з'ясувати правову природу, сутність та зміст нормативно-правового акта (питання), що розглядається. Законодавством України, на відміну від законодавства деяких зарубіжних країн (напр., Австрії, Румунії, Італії, Польщі, Франції, Чехії, Швейцарії та ін.), не визначені кваліфікаційні вимоги до представників у конституційному провадженні.

В Україні, відповідно до ч. 4 ст. 131² Конституції, виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Водночас, аналіз статей розділу VIII «Правосуддя» Конституції України, розділу XII «Конституційний Суд України», Перехідних положень Конституції України (п. 16¹ пп. 11) надають підстави зробити висновок, що монополія адвокатури не поширюється на представництво в Конституційному Суді. Слід відмітити, що в законопроектних роботах пропонується встановити монополію адвокатури й на представництво в Конституційному Суді (напр.: ст. 50 проекту Закону України «Про Конституційне судочинство в Україні» від 16.05.2017 р. [6]). Думається, що ця законотворча пропозиція є слушною, враховуючи особливості конституційного судочинства. Крім того, представляється обґрунтованим закріпити в Законі України «Про Конституційний Суд України» права та обов'язки уповноважених осіб в Конституційному Суді.

Інститут конституційної скарги в Україні знаходиться на стадії його впровадження. З метою його ефективізації необхідною є активізація у цьому напрямку діяльності Конституційного Суду, проведення більш активної інформаційно-аналітичної діяльності, а також внесення змін до чинного законодавства України для забезпечення необхідної професійної правничої допомоги у справах за конституційними поданнями, скаргами з метою утвердження цього інституту як важливого інструментарію сучасного механізму захисту та забезпечення прав і свобод людини та громадянина в Україні.

Список використаної літератури:

1. Кириченко Ю., Бондаренко Б. Аналітичний звіт щодо запровадження інституту конституційної скарги. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2018. 40 с.
2. Про подовження строку постановлення колегіями суддів Конституційного Суду України ухвал про відкриття або про відмову у відкритті конституційних проваджень у справах за конституційними поданнями, конституційними скаргами: ухвала Великої палати Конституційного Суду України № 1-у/2017 від 5.10.2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 05.04.2019).
3. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: www.ccu.gov.ua/docs/2006(дата звернення: 05.04.2019).
4. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.04.2019).
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 05.04.2019).

6. Про Конституційне судочинство в Україні: проект Закону України № 6427-1 від 16.05.2017 р. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4> (дата звернення: 05.04.2019).

Ключові слова: Конституційний Суд України, конституційна скарга, конституційне провадження, зловживання правом на подання скарги, обґрунтованість змісту і вимог конституційної скарги.

Ключевые слова: Конституционный Суд Украины, конституционная жалоба, конституционное производство, злоупотребление правом подачи жалобы, обоснованность содержания и требований конституционной жалобы.

Key words: Constitutional Court of Ukraine, constitutional complaint, constitutional proceeding, abuse of the right to file a complaint, substantiation of the content and requirements of a constitutional complaint.

ПЕРЕЖНЯК БОРИС АРКАДІЙОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри конституційного права,
кандидат юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І ОНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В СФЕРІ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА В КОНТЕКСТІ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНИ З ЄС

Становлення та розвиток України як суверенної, демократичної держави, в якій діють принципи поділу влади і верховенства права, вимагало вжиття заходів щодо формування і подальшого вдосконалення національного законодавства, забезпечення якості ухвалюваних нормативно-правових актів, їх відповідності до потреб правового регулювання суспільних відносин, загально визнаних принципів і норм міжнародного права, особливо у сфері утвердження і забезпечення прав і свобод людини [1, с. 7].

За роки незалежності Українська держава має певні досягнення в соціально-культурній (духовній) сфері: перехід на нову структуру, термін і зміст навчання, сприяння розвитку обдарованої молоді, визначення пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної науки, відродження культури і мистецтва.

Важливим засобом здійснення державної політики у сфері соціально-культурного (духовного) будівництва є законодавство. За предметом і спрямованістю правового регулювання законодавство в цій сфері підрозділяється на окремі підгалузі: освіта, наука, культура. Розвитку й удосконаленню законодавства, що регулює багатогранні суспільні відносини в цій сфері, у сучасних умовах приділяється значна увага.

Законодавство є важливим засобом проведення державної політики в сфері культури. За предметом і спрямованістю правового регулюван-